

Politika Dergisi - Murat Karayalçın Mülakatı

İçeriği Yazan: [Editör](#) [1] Zaman: Çar, 01/10/2008 - 06:00

PD Raporaj Ekibi: [Emrah ÖZDEMİR](#) [2]

Yardımcı Ekip: Atilla DEMİR

Murat Karayalçın Kimdir?

1943 yılında Samsun'da doğdu. ODTÜ'de 1963-1964 döneminde İngilizce hazırlık okulunda eğitim gördü. 1964 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat - Maliye Bölümü'nden 1968 yılında mezun oldu. İngiltere'de kalkınma ekonomisi üzerine yüksek lisans yaptı. DPT'de uzman yardımcısı ve uzman olarak çalışan Karayalçın, 1978-1979 yıllarında Köy İşleri Bakanlığı'nda müsteşar yardımcılığı görevini yürüttü. Kent Koop'un kurucuları arasında yer alan Murat Karayalçın, 1981 yılından 1991 yılına kadar bu örgütte Genel Başkanlık görevini üstlendi. Karayalçın, 1986-1987 yılları arasında Uluslararası İskan Konseyi Yönetim Kurulu Üyeliği'nde bulundu. Kısa adı TÜRK KENT olan Türkiye Kent Kooperatifler Birliği Genel Başkanlığı'nı 1988-1993 yılları arasında yaptı. 1986 yılında İngiltere'de Dünya Konut Yılı ödülünü alan Karayalçın, aynı yıl Nokta Dergisi tarafından yılın işadamı seçildi. 1978 ve 1991 yıllarında Türkiye'nin dış tanıtımına yaptığı katkılar nedeniyle TÜTAV ödülüne; 1993 yılında Fransız Hükümeti tarafından Legion D'Honneur (lejyondonor) Şövalye nişanına layık görüldü. 26 Mart 1989 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçildi. Karayalçın, SHP'nin 11-12 Eylül 1993 tarihinde yapılan 4. Olağan Kurultay'ında Genel Başkan seçildi ve TC 50. Hükümet'inde Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı olarak görev aldı. 1994 yılı Kasım'ında Başbakan Yardımcılığı'nın yanı sıra Dışişleri Bakanlığı görevini üstlendi. Karayalçın, 6 Mart 1995 tarihinde Gümrük Birliği'ne giriş kararının alındığı Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye'yi temsil etti. Sosyal demokrat partilerin birleşmeleri için 18 Şubat 1995 tarihinde yapılan SHP 9. Olağanüstü Kurultay'ında Genel Başkanlık'tan, 27 Mart 1995 tarihinde de Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı görevlerinden ayrıldı. 24 Aralık 1995'de Samsun'dan Milletvekili seçildi. Kasım 1997 tarihinden 18 Nisan 1999 tarihine kadar TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanlığı görevini yürüttü. İki dönem CHP, PM üyeliği yaptı. 2001 yılında CHP'den ayrıldı. 24 Mayıs 2002 tarihinde SHP'nin kurucuları arasında yer aldı ve Kurucu Genel Başkan olarak seçildi. 28 Eylül 2002'de yapılan 1.Olağan Kurultay'da SHP Genel Başkanlığı'na getirildi. Murat Karayalçın evli ve bir çocuk babasıdır. Karayalçın'ın nüfus kaydı Rize'dedir.

Not: <http://shp.org.tr> [3] adresinden alınmıştır.

SHP HEM ATATÜRKÇÜ, HEM SOSYAL DEMOKRAT

Emrah ÖZDEMİR (E.Ö): Öncelikle sizin partinizden söz etmek istiyoruz. Sosyaldemokrat Halk Partisi'nin, Türkiye'nin bulunduğu durum itibarıyla, izlediği genel politikası ve vizyonu nedir? Giriş olarak genel çizginizi almak istiyoruz?

Murat KARAYALÇIN: Ben size Sosyaldemokrat Halk Partisi (SHP)'nin programına göz atmanızı öneririm. (<http://www.shp.org.tr/parti-programi/> [4]) SHP'nin programı, öteki siyasi partilerimizin programlarından çok ciddi olarak, ayrılmaktadır. Türkiye'de siyasi partiler kalın programlar hazırlarlar, büyük metinler yazarlar ve böylelikle programlarını yurttaşlara, seçmenlere daha doğru aktarabileceklerini düşünürler. Biz bunun yanlış olduğunu değerlendirdik. Bunun yerine; yalnızca "biz kimiz, kimin için siyaset yapıyoruz, ne için siyaset yapıyoruz" sorularını yanıtlayan bir kısa metnin hazırlanmasının daha uygun olacağını kararlaştırdık ve öyle yaptık. Sonra burada öngördüğümüz düşüncelerin her birini ayrıca projeler biçiminde açarak, gelişen koşulları göz önünde bulundurarak seçmenlere sunmak daha uygun ve yararlı olacaktır kanısına vardık; öyle yaptık.

SHP, Türkiye'de iki kimliği gerçek anlamıyla eşzamanlı olarak taşıyan tek partidir. SHP solcudur,

sosyal demokratır; SHP'nin kimliğinin bir unsuru budur. SHP aynı zamanda Atatürkçüdür, cumhuriyetçi bir partidir; SHP'nin kimliğinin ikinci unsuru da odur. Her ikisi de eşzamanlı olarak değerlendirilmektedir, eşzamanlı olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de kendilerini solda görenler var, Türkiye'de kendilerini Atatürkçü olarak tanımlayanlar var; ama eşzamanlı olarak, hem sosyal demokrat hem Atatürkçü olarak kendini tanımlayan ve bu doğrultuda çalışan tek parti SHP'dir. Bunu niçin söylüyorum? Kendilerinin solda olduğunu retorik olarak kullanıp da gerçekte sol düşüncenin seslendirmesi gerekenleri seslendirmeyen siyasi partiler de olabilmekte. Zaman zaman solda, bu iki kimliğin birlikte taşınmasının sorun ve sıkıntı yaratabileceği de iddia edilmiştir. Düşünülmüştür ki; ikisi bir arada olmaz; yani, hem sosyal demokrat hem Atatürkçü olunamaz, iki kimliği bir arada taşıyamazsınız. Ben bu iki kimliği bir arada taşımanın hiçbir olumsuzluğunu yaşamadım. Tam tersine; bu iki kimliğin birbirini beslediğini düşünüyorum. O nedenle, SHP'nin böyle özgün bir durumu bulunmaktadır. Sanırım bu tanımlama ya da konumlandırma, sizin sorunu bir ölçüde karşılamaktadır.

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ SOL DÜŞÜNCEYLE ÇELİŞMEZ

E.Ö: *Efendim, hem sosyal demokrat, hem Atatürkçüyüz diyorsunuz. Sosyal demokrasinin klasik şablonu ile Kemalizm'in uyuşmadığı yerler olduğunu düşünmüyor musunuz?*

Murat KARAYALÇIN: Düşünmüyorum.

E.Ö: *Mesela milliyetçilik ilkesinin sosyal demokrasi ile bağdaşabileceğini mi düşünüyorsunuz; yoksa kendinizi Atatürkçülüğün yorumlanmış biçimi olarak mı görüyorsunuz?*

Murat KARAYALÇIN: Atatürkçülüğün yorumlanmış şekliyle neden söz ediyorsunuz, bilmiyorum.

E.Ö: *Örneğin; bir milliyetçi de Atatürkçüyüm diyebiliyor, başka bir görüşte olan da.*

Murat KARAYALÇIN: Eğer milliyetçiliği tartışacaksak, Atatürk milliyetçiliği diye bir kavram var. Ben Atatürk milliyetçiliği tanımının sol düşünceyle hiçbir biçimde çelişmediğini iddia ediyorum; çünkü Atatürk milliyetçiliği ırk, etnisite, din esasını reddeden ve bir kamusal alanda insanları yurttaşlık bağı ile bir araya getiren bir anlayıştır. Bunun sol düşünceyle çelişmesi mümkün olabilir mi? Atatürk milliyetçiliğinin tanımı bu. Bir milliyetçilik var, bir de Atatürk milliyetçiliği diye özel olarak altı çizilen bir anlayış var. Burada ırk yok, inanç yok, etnik farklılık yok. 'Kurtuluş Savaşı'nı veren ve Türkiye Cumhuriyeti devletini kuran Anadolu halkı' tanımı var. Bu, bence çok doğru bir tanım. Bu yaklaşımla sol düşünce arasında hiçbir fark olamaz.. Eğer ırk olsaydı, etnisite olsaydı, din-iman vs. olsaydı; o zaman haklısınız, ikisi arasında önemli çelişkiden söz edilebilirdi. Atatürk milliyetçiliği ile sol düşünce arasında bir çelişki olmadığını iddia ediyorum; ben bu sıkıntıyı hiçbir zaman yaşamadım. Biz, parti olarak yaşamadık.

KÜLTÜREL ÖZGÜRLÜKLER SAĞLANMALI

Ceren YALDIZ (C.Y): *Efendim, yıllardır tartışılan Kürt/Güneydoğu sorunu var. Sizin de bunun üzerine demeçleriniz var ve bir kalkınma planı öngörüyorsunuz. Bunu biraz daha açıklayabilir misiniz?*

Murat KARAYALÇIN: Emrah arkadaşımızın sorduğu yerden devam ederek söyleyeyim; biz bir ulusuz; Atatürk milliyetçiliği dediğimiz düşünce etnik kökenimiz, ırkımız, dinimiz, mezhebimiz ne olursa olsun, bizim bir ulus olmamızı öngörüyor ve bu doğru bir yaklaşımdır. Bu topraklarda, bu ulusu birlikte tutmak ancak üniter devlet yapısıyla olur. Bu topraklarda (Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu) üniter devlet yapılanmasının dışındaki bir siyasi yapılanmanın nelere yol açtığını gördük. Şimdi biz bu değerlendirmeden hareketle, bir Anayasa Mahkemesi kararından bir alıntı yaparak programımızda dedik ki "ulusumuz tümdür, devletimiz tektir, yurdumuz bölünmez bir bütündür." Bir mühendislik çalışmasına benzetmek gerekirse; ulusumuzun tüm olduğu, devletimizin üniter olduğu ve topraklarımızın bir bütün olduğu doğrusal programlama anlayışı çerçevesinde; Kürt sorunu için bunun içinde her şeyi konuşabiliriz. Evet, bizim Kürt kökenli yurttaşlarımız var; bu yurttaşlarımız Kürtçe

konusuyorlar, bu anlayış içinde, bu yurttaşlarımızın kimliklerini tanımamız; dillerini konuşmasını sağlamamız, kültürünü geliştirmesine yardımcı olmamız gerekiyor. Bu kardeşlerimize adlarını taşımalarını sağlamamız gerekiyor. Bu kardeşlerimize sen bu dili konuşamazsın, sen bu adı taşıyamazsın dememiz gerekiyor. Biz, SHP olarak, kültürel özgürlüklerden yanayız; kültürel özgürlükler sağlanmalıdır, kimlik tanınmalıdır, dil konuşulabilmelidir, yayın yapılabilirdir, kitap basılabilirdir, kültürlerinin araştırılması-geliştirilmesi için enstitüler kurulabilirdir. Bunların tümü özgürlükler bağlamında seslendirdiğimiz düşüncelerdir. Ayrıca bölge için, yani Kürt kökenli yurttaşlarımızın ağırlıklı olarak yaşadığı Doğu ve Güneydoğu topraklarımız için iktisadi ve toplumsal önlemlerin alınmasını, kalkınma planlarının geliştirilmesini öngörüyoruz. Bu söylediklerimi üç şekilde kümelendireyim; bize göre PKK olayı, terör olayıdır, Kürt sorunu yurttaşlık sorunudur. Biraz önce ifade ettiğim gibi; bizim birliğimizin sorunudur. Ben Kürt sorununu Türk sorunu olarak da görüyorum; yani bizim ortak sorunumuz olarak değerlendiriyorum. Doğu ve Güneydoğu Anadolu sorununu da bir kalkınma sorunu olarak görüyorum. Bunlara göre yaklaşmak lazım; terör vardır, Kürt sorunu vardır ve bu bölgelerimizde kalkınma sorunu vardır. Var olan kalkınma planlarından GAP'ı biz bu bağlamda son derece önemsiyoruz. Ben bir unsuru hatırlatayım; GAP bölgede 1 milyon 700 bin hektarlık alanın sulanmasını öngörmektedir. 1 milyon 700 bin hektarlık alanın sulanmasıyla tasavvur edin; 3 milyon 800 bin kişiye istihdam olanağı sağlanacaktır. Çok kabaca Türkiye'de işsiz sayısı 2,5 milyondur. Ve bu alanda da maalesef, ulusal bir proje olarak çok kıvanç duyduğumuz GAP'ın şu ana kadar sadece 200 bin hektarını sulayabildik. Bizim bununla ilgili şöyle bir duyarlılığımız var; SHP'nin 'proje demokrasisi' diye adlandırdığı bir kavramı var. İnsanlar sonuçta yarar edecekleri projelerin sahibi olmalıdırlar. İster kentsel, ister kırsal projeler olsun; proje sahipliği diye bir kavramı biz sol düşüncemiz uyarınca son derecede önemsiyoruz. O projenin toplumsal hinterlandında yer alacak insanların örgütlenmelerini o projenin güvencesi olarak görüyoruz. Hatta ben çoğu konuşmamda 'proje muhafızlığı' kavramını bile kullanmışımdır. Güneydoğu Anadolu Projesi, 1970'lerden taşıyageldiğimiz, hep birlikte kıvanç duyduğumuz bir proje. GAP kapsamında bugüne kadar 30 yıldan daha fazla zamandır, topu topu 200 bin hektar alan sulayabilmişsek burada bir sakatlık var. Hükümete, kamuoyuna toprağına su bekleyen üreticilerin örgütlenmesini öneriyoruz. Toprağına su bekleyen üreticiler örgütlenirlerse, o projenin uygulanmasını da sağlarlar diye iddia ediyoruz. Ben bu konuda hükümete bir mektup da yazdım. Türk Silahlı Kuvvetleri bölgedeki güvenlik önlemlerinin dışında iktisadi ve toplumsal önlemlerin önemini sürekli olarak ifade etmekte. Bizler, siyasetçiler olarak, bunlar yalnızca güvenlik önlemleri ile olmaz demekteyiz. İktisadi ve toplumsal önlemlerin alınmasını gerekli gördüğümüzü dile getirmekteyiz; fakat hep birbirimize söylüyoruz ama bir şey yapılmıyor, hiçbir gelişme sağlanamıyor. Onun için bunu bir fırsat olarak addettik ve bu konuda dikkatleri çekmek için GAP'ı ön plana çıkarttık. Onun dışında bizim ayrıca bölge için özel bir projemiz yok.

ULUSUN DİLİ TÜRKÇEDİR

E.Ö: *Kültürel özgürlükler sağlanmalı dediniz. Bunlar kültürel özgürlük sınırında mı olacak; yoksa o cepheden zaman zaman dillendirilen Kürtçenin Türkçeden sonra ikinci resmi dil olmasına kadar varır mı?*

Murat KARAYALÇIN: Burası çok önemli; üniter devlet, ulusun tümlüğü diyorum. Arkadaşlarla yaptığımız toplantılarda Kürt kökenli siyasetçiler, DTP'li siyasetçiler, mesela diyorlar ki "Murat Bey, devletin üniterliğine tamam, yurdun bölünmez bütünlüğüne de tamam; ama ulusun tümlüğü tamam değil." Yani diyorlar ki neden iki yapı bir ulus olmayalım? Ben iki yapı bir ulusun son derece yanlış ve tehlikeli olacağı düşüncesindeyim. İngilizcede bir söz var; take it or leave it. Bu üçü bir pakettir; ya üçlü olur, ya da hiç olmaz. İki parçalı bir ulus üniter kalamaz. Kültürel özgürlükler için; biz Kürtçe öğrenim yapılsın diyoruz; ama devletin eğitim dili ancak ve yalnızca Türkçedir; çünkü ulusun dili Türkçedir. Anadilde eğitim deniyor; anadil öğrenilsin, anadil geliştirilsin, bu konuda kültürel özgürlükler sağlansın ama Türkiye Cumhuriyeti devletin dili Türkçedir, başka dil olamaz. Aslında bana sorarsanız, İngilizce eğitim de olmaz. Yani üniversite ya da ortaöğretimde İngilizce eğitim de doğru değil. Yurttaşlarımız İngilizceyi, Fransızca'yı, Almancayı öğrensinler; ama eğitim anadilde olmalıdır. Ben burada başka bir seçeneğin düşünülmemeyeceği kanısındayım. Bu söylediklerim Atatürkçü ve solcu düşünce arasında bir ayrım yapılmasını gerektirmez. Solcu ve Atatürkçü bakışla en doğru görüşü geliştirdiğimizi söylüyoruz. Söylediklerimizin solcu düşünceye de Atatürkçü düşünceye de aykırı bir yanı yoktur. Sosyalist Enternasyonal'in değerlendirmeleri de bu

doğrultudadır. Tabii değişik sesler gelir, ama Sosyalist Enternasyonal'in değerlendirmelerine baktığımızda, ana hatlarıyla böyle yaklaşıldığını düşünüyorum.

CHP, DEHAP'LA İKİ KEZ GÖRÜŞTÜ

E.Ö: Efendim, tartışılan bir konuya değinmek istiyorum. Merhum Erdal İnönü zamanında HEP'liler partinizden milletvekili olmuşlardı. Son yerel seçimlerde de DEHAP'ı da içine alan bir sol ittifakın öncülüğünü yaptınız. Bu konudaki tepkilere nasıl yaklaşıyorsunuz ve burada da Atatürkçülüğün solculuk ile eşzamanlı yürüdüğünü söyleyebilir misiniz? Atatürkçü olduğunu söyleyen, bu kimliği ön planda tutan kesimler genellikle bunun kabullenilemez olduğunu düşünüyorlar. Sizi bu noktada eleştiriyorlar. Ne düşünüyorsunuz?

Murat KARAYALÇIN: Atatürkçülüğü ön planda tutan kesimler, hangi kesimlerdir; bilmiyorum. Hangi kesim daha Atatürkçüdür; onu da bilmiyorum. Yani, kimsenin elinde Atatürkçülük standardını vermek yetkisinin olduğunu da sanmıyorum. Bizim yaptığımız bu uygulamanın sosyal demokrat ve Atatürkçü kimliğe tam anlamıyla uyduğu kanısındayım. Evet, eleştirildiğimizi biliyorum. Örneğin; Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) bizi eleştirmişti. CHP'de bizi eleştirenler, sizin dediğiniz gibi, 1991 seçimlerinde Rahmetli Erdal İnönü başkanlığı döneminde HEP'ten gelen milletvekilleri ile milletvekili seçilenlerdir. Kötü bir şey idiye; seçilmeseydin kardeşim, listeden çekilseydin, istifa etseydin! Hem listede yer alıyorsun, hatta o tarihte Erdal İnönü'ye mutlaka HEP'le işbirliği yapalım diye talepte de bulunuyorsun, (gazetelerde de çıktı) seçiliyorsun; burada hiçbir sorun yok ama koşullar böyle konuşmanı gerektiren bir aşamaya geldiğinde geriye dönüp bunu eleştiriyorsun. Bu söylediklerim 1991 seçimleri için. Gelelim 2004 yerel seçimleri için yapılan ittifaka. Yine CHP için söylüyorum; bunu her yerde iddia ettim, sizinle yaptığımız söyleşide de iddia edeyim, 2004 seçimleri öncesi CHP, DEHAP'la iki kez görüştü. Kim kiminle görüştü, kimler katıldı; bunu biliyoruz. Eğer belediye başkan adaylığında sayı konusunda anlaşmaya varsalardı CHP-DEHAP işbirliği olacaktı; ama anlaşmaya varamadılar. Ondan sonra döndüler, bunu eleştirdiler.

BURADA SÖYLEDİKLERİMİ DİYARBAKIR'DA DA SÖYLEDİM

Ben size biraz önce söylediklerimi, bu işbirliği sürecinde iki platformda dile getirdim. DEHAP ile SHP'nin özel bir açıklaması oldu. Hayretle karşılıyorum; basın çok yer vermedi buna. O açıklamada; "Ulusun tümlüğü, devletin teklifi ve yurdun bölünmez bütünlüğü tartışılmaz." ifadesi yer almaktaydı. Ben bunun bölücü olduğu iddia edilen ya da tartışılan DEHAP yöneticileri tarafından imzalanmış olmasını, olağanüstü bir siyasi kazanım olarak değerlendiriyorum. Bu belki basına yansımadı ama ben, bizzat 15 Mart 2004 tarihinde Diyarbakır İstasyon Meydanı'nda yapmış olduğum konuşmamda bunu dile getirdim. Birkaç yüzbin kişi vardı orada. Evet, oraya PKK'lılar da yerleşmişlerdi ama bir yığın sade yurttaşımız vardı. Ben bunu dile getirdim, Diyarbakır il başkanım Dr. Seyfettin Kızılkıran da bunu dile getirdi. Ben de, il başkanım da alkışlandık. Emrah Bey, ben bunun da çok büyük bir kazanım olduğunu düşünüyorum. Bölücülerle bilmem ne yaptılar, yerine bu tür bir yaklaşımın bu düşüncelere daha fazla katkıda bulunduğunu sanıyorum. O yüzden, bu tür eleştirileri önemsemiyorum, ciddiye alınır bir yanını görmüyorum. Türkiye'de bir siyasi partinin başka bir siyasi partiyle işbirliği içine girmesi böyle bir çerçevede değerlendirilebilir mi? İşbirliğine mazhar ya da buna mazhar olmayan partiler diye bir ayırım yapılabilir mi? İşin bir de bu yönü var. İşin bu yönünün de çok daha önem taşıdığını düşünüyorum. Çok ayrıntıya girmeye gerek yok ama ben bu partilerin çoğunun genel başkanları ile zaten görüşmüştüm. Bu arkadaşlarımız da bana, o görüşmelerimizde; böyle bir düşüncenin dikkate alınabileceğini belirtmişlerdi. Sonuç olarak; o işbirliğinin biraz önce anlattığım düşünce açısından bir sakınca yaratmadığı kanısındayım.

DENİZ FENERİ OLAYI, TAM BİR FACİA

C.Y: Efendim, ben gündemdeki konulardan birine değinmek istiyorum. Son dönemde en fazla basına yansıyan olayların başında Deniz Feneri skandalı geliyor. Bunun dışında Aydın Doğan ile

Tayyip Erdoğan'ın polemikleri de gündemde. Yargı-iktidar ve iktidar-basın ilişkileri değişiyor. Son süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

Murat KARAYALÇIN: Deniz Feneri olayını tam anlamıyla bir facia olarak değerlendiriyorum. Türkiye'de siyaset, halkın iyi niyetini ve kentlerin topraklarını istismar anlayışına göre yapılıyor. İyi niyetli insanların, yardımsever yurttaşlarımızın Türkiye'de ve yurtdışında vermiş oldukları bağışlardan sağlanan kaynaklar amaç dışında kullanılmış. İş bu kadar basit, bu kadar açık! Amaç dışında kullanılmış da nereye gitmiş, kimler tarafından değerlendirilmiş? Bir gemi alımı var; nedir bu gemi alımı? Bu gemi alımının, günün birinde, yapılacak yardımların taşınması gibi bir amacı mı var; yoksa başka bir amacı mı var? Kimin gemisi, kim yapmış bu ödemeyi? Dün (19.09.2008) Milliyet gazetesinde, bana göre, çok çarpıcı ve bütün bu süreci çok basit bir şekilde özetleyen bir şema vardı. Kullanılan paralar, giden yerler, buharlaşan miktarlar; Türkiye'de ve yurtdışında diye... Bu, nasıl oluyor da buharlaşıyor? Bütün bunlar ortaya konulmalıdır. Konu; "ispat edemeyen şerefsizdir" şeklinde tartışılmasının derhal dışına çıkarılmalıdır. Aslında Türk yargısı, niye şimdiye kadar bu konuda dava açılmadığını da kendi içinde tartışmalıdır. Niye Alman yargısı çok hızlı bir biçimde araştırıp, sonuçlandırıyor da Türk yargısı ağır kalıyor? Ben bunun çok uyarıcı bir durum olduğunu düşünüyorum. Biz, SHP olarak, İstanbul'da Fatih Adliyesi'ne başvurup, Deniz Feneri olayıyla ilgili suç duyurusunda bulunduk. İçten dileğim; bu davanın hemen başlatılmasıdır; bu kaynakların kime gittiğinin, nereye gittiğinin, nasıl kullanıldığının ortaya çıkmasıdır. Türkiye bunu bekliyor; doğrusu da budur.

Aydın Doğan ile R. Tayyip Erdoğan tartışmasına girmeye gerek yok; ama Sayın Başbakan'ın bu açıklamalarını çok ibret verici buluyorum. Gazete boykotlarının, kişilerin adlarını anarak yapılan eleştirilerin; bunun başbakan ağzından seslendirilmesinin Türkiye demokrasisi açısından çok büyük bir yanlışlık olduğunu düşünüyorum.

AKP DEVLETİN TOPLUMSALLIĞINDAN YANA DEĞİL

E.Ö: *Efendim, Deniz Feneri gibi birçok derneğin her gün çoğaldığını görüyoruz. Televizyon programlarına çıkıyorlar, değişik etkinlikler yapıyorlar vs. Bu, sosyal devletin / devletin sosyal yönünün çöktüğünün göstergesi olabilir mi?*

Murat KARAYALÇIN: Bilemiyorum; öyle bilimsel bir değerlendirme yapamam, ama Türkiye'de devletin toplumsallığının çökmekte ve gerilemekte olduğunu çok açık olarak görüyorum. AKP hükümeti, adeta kamu alanını terk etmeye çalışmaktadır. Sadece AKP için değil; Türkiye'de başka kesimlerin de devletin sosyalliğinin noktalanmasını arzuladığını biliyorum. Geçenlerde, kentlerin içme suyu şebekelerinin özel sektör tarafından işletilmesini öngören art arda açıklamalar yapıldı. TÜSİAD'ın bu yönde bir açıklaması oldu, Çevre ve Orman Bakanı buna katıldı. Bundan bir süre önce Milli Eğitim Bakanı'nın, özel okulları biz yapmayalım; kaç paraysa birilerine verelim yaptıralım, diye açıklamaları oldu. Eğitim, sağlık, transfer niteliğindeki kamu harcamaları bu bağlamda çok önem taşıyor. Tabii yardımın da bu çerçevede içinde değerlendirilmesi olanaklıdır. Doğru olan gereksinmesi olan yoksul yurttaşlarımıza bir takım dernekler aracılığıyla yardım edilmesi midir? Yoksa yoksul yurttaşlarımızın gereksinmelerini bir kamu kuruluşu aracılığıyla karşılanması mıdır doğru olan? Bu da tartışılabilir. Biz -Deniz Feneri'nden ayrı olarak söylüyorum- Ramazan ayında yaşadığımız çok sayıda olay bunun yanlışlığını ortaya koymuştur, diye düşünüyoruz. Ramazan'ı da aşan bir genişlikte söyleyeyim; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2007 yılında 500 bin yardım paketi dağıtmış. 2008 yılında bu rakam 1 milyon 600 bine çıkmış. Eminim, 2009 yılında belediye seçimleri yapılacağı için daha da büyük artış olacaktır. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2007 yılında 235 bin yardım paketi dağıtmış. 2008 yılında bu, 400 bine çıkmış. Nedir bunun ölçüsü? Yani bunlar neye göre veriliyor, neye göre dağıtılıyor? Geçenlerde Ankara B. Belediye Başkanı, 500 ton da kavun-karpuz dağıtın, diyerek bir lütufta bulunmuş. Devletin toplumsallığının bu tür yanlış uygulamalarla törpülendiğini düşünüyorum. Gereksinmesi olan yurttaşlarımıza mutlaka yardım edilmelidir. Hatta biz, SHP olarak, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak yerel seçimler için bir kurum öngördük; hemşehrilik geliri diye. 4 kişilik bir aileye, 2008 fiyatlarıyla, her ay toplamda 600 YTL'lik bir desteğin verilmesini öngörüyoruz. SHP'li adayların seçilmesi durumunda, böyle bir taahhütte bulunuyoruz. Gereksinmesi olan, 4 kişilik her hemşehri aileye, -farklı adlar altında- her ay verilecek desteğin tutarı 600 YTL olacaktır. Konuya ciddi yaklaşılmalıdır. Yardımda bulunmak isteyen yurttaşların bağışları, ciddi bir şekilde kullanılmalı,

istismar edilmemeli. Çok uzun oldu; bunu tek başına devletin toplumsallığının gerilediğinin göstergesi olarak almak doğru olmayabilir. Eğitimde yaşananlar, sağlıkta yaşananlar var. Türkiye’de devletin toplumsallık niteliği geriletilmektedir; oysa Türkiye’nin gereksinmesi devletin toplumsallığının daha genişletilmesidir. Bana sorarsanız, konut desteği mutlaka devletin toplumsallığı anlayışı içinde değerlendirilmelidir. Yani eğitim, sağlık toplumsallığı yansıtan bir hizmet. İş konuta gelince; bu toplumsallığın dışında tutuluyor. Oysa Anayasanın, konutun hak olarak görüldüğü 57. maddesi var. AKP’nin böyle bir derdi yok; AKP, devletin toplumsallığından yana değil.

SHP’DE ADAYLARI GENEL BAŞKAN SAPTAMIYOR

C.Y: *Normal şartlar altında, 29 Mart 2009’da bir yerel seçim olacak. Bu seçimde adaylığınızı koymayı düşünüyor musunuz?*

Murat KARAYALÇIN: Bizim partimizde, adayları genel başkan saptamıyor. Bizim partimizde adaylar, farklı bir takım mekanizmalarla -ön seçim, demokratik işleyiş vs.- belirleniyor. Benim herhangi bir yerden aday olup, olmayacağım da o çerçevede değerlendirilmelidir. Potansiyel olarak genel başkanından, en yeni üyesine kadar bütün SHP’liler adaydır. Bunu, Ekim ayında yapacağımız bir Parti Meclisi toplantısıyla bir zamanlamaya oturtacağız. Ondan sonra bu sorunuza yanıtlayabilirim. Bu aşamada evet, aday olacağım; şuradan olacağım diyemem. Bu, örgütün vereceği bir karardır. Belediye seçimleri yalnızca adaylar seçimi değildir. Yerel yönetim yalnızca belediye meselesi de değil. İl özel idareleri var, muhtarlıklar var. Maalesef kamuoyunda yerel yönetimler deyince, herkesin aklına belediyeler geliyor. İnsanlar il özel idarelerini devletin uzantısı olarak, muhtarlıkları da ‘ikametgâh ilmühaberi’ makamı olarak görüyorlar. Onların yerine hep belediyeyi düşünüyorlar. Belediyeyi de düşündüklerinden ‘kim aday olacak?’ sorusu akıllara geliyor. Oysa yerel yönetimleri ilgilendiren birçok konunun tıkanıklık noktasına geldiğini düşünüyorum. Siyasi partilerin konutla, kentleşmeyle, planlamayla, rantların toplumsallaştırılmasıyla ilgili olarak görüşlerini ortaya koymaları gerekmektedir. Biz bunu yaptık. Bu konuya geldiğimizden, ‘Yerel Yaşam’ başlıklı projemize de göz atarsanız memnun olurum.*

**Yerel Yaşam Programı’nın tam metni*

için; <http://www.shp.org.tr/gundem/yeni-kentsel-duzen-cerceve-programi-mart-2008/> [5] özet

için; <http://www.shp.org.tr/yayinlarimiz/shp%e2%80%99nin-yerel-yasam-programi-ozet-agustos-2008/> [6] bağlantılarını kullanabilirsiniz.

SOL İTTİFAK OLURSA MUHTAR ADAYI DA OLURUM

C.Y: *Yerel seçimlerde, sizin CHP ile bir ittifak yapıp yapmayacağınız son dönemlerde tartışılıyor. CHP’den aday olmayacağınız ya da SHP’den aday olacağınız tartışıldı. Bu konuşulanlar hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Murat KARAYALÇIN: Ben yıllardan bu yana Türkiye sol’unun seçim ittifakı yapması gerektiği düşüncesini savunuyorum. 1995 yılında birleşme gündemdeydi. Yurttaşlar 1994 seçimlerinin ardından sosyal demokratların tek parti çatısı altında toplanmalarını arzulamaktaydı. Ben, Türkiye siyasi tarihinde ilk kez görülen bir uygulamayla; Dışişleri Bakanlığını, Başbakan Yardımcılığını ve SHP Genel Başkanlığını birleşmenin sağlanması için bıraktım. Birleşmeye en büyük katkıda bulundum. Maalesef, birleşme için bunları bırakmam gerekiyordu. Keşke olmasaydı; ama sırf birleşme için bunları bıraktım. 1995 Şubat’ındaki birleşmeden sonra gittiğimiz 1995 seçimlerinde oyumuz yarı yarıya geriledi. SHP ve CHP’nin oylarının toplamı yüzde 19’dan fazlaydı; o seçimde oylar yüzde 10,7’ye indi. Yani birleşmenin bir çözüm olmadığı görüldü. O tarihten sonra da ben, birleşme yerine birlikteliği savunmaya başladım. Yani ‘ittihat değil ittifak’ olmalı dedim. Her seçimde bu konuda girişimin olmuştur. Rahmetli Ecevit’le, Deniz Bey’le, sivil toplum örgütleriyle; emek platformunun önderleriyle bir araya gelmişimdir. 2002, 2004, 2007 seçimlerinde ittifakın olması -sol partilerin bir araya gelip, mutabakat sağlanacak adaylarla seçime girmesi- için çok girişimlerim oldu. Ben, ayrıca bunu da projelendirdim. Prof. Romano Prodi’den randevu aldım ve kendisiyle İtalya Başbakanlık Sarayı’nda bir saat görüşme yaptım. İtalyan sol’unun “zeytin ağacı” olarak adlandırdıkları ittifak

programını Türkçeye çevirttim. 17 sol parti; solun aklınıza gelebilecek bütün renkleri bir araya gelip, o ittifakı kurdular ve bu programı yazdılar. Ben de birbirinden bu kadar farklı siyasi partiler bir araya gelip, ne yazmışlar; bir görülsün diye Türkçeye çevrilmesi için arkadaşlara verdim. Prodi'yle görüşmemden sonra, Türkiye'ye dönüp sol partilerle görüştüm; fakat bunların hiçbirisi olmadı. Ben, 22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra da kendi partimde ve tabanımda bu konuda herhangi bir girişimimizin olmayacağını söyledim. Yerel seçimler için de bu söylediğim geçerlidir. Geçen ay bir gazeteyle yaptığım söyleşide, tüm solun bir araya gelmesi gerektiğini söyledim; fakat bunun olacağına inanmadığımı ve bu konuda girişimimin olmadığını ekledim. Siz Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı olur musunuz, dediler. Vallahi bu olursa, ben muhtar aday da olurum, dedim. Yeter ki bu sağlanabilsin. Ben bunu yapamadım, sağlayamadım; başkaları sağlar mı, bilmiyorum. Bu partiler bir araya gelebilirler mi, onu bilmiyorum.

ANKARA'DA BECERİKSİZ BİR BELEDİYE YÖNETİMİ VAR

C.Y: *Siz bir dönem Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevinde bulundunuz. Çok büyük de projelere imza attınız. Bu projelerin finansmanını da kredilerle sağladınız; bugün bakıyoruz, Türkiye'nin en borçlu belediyelerinden birisi Ankara Büyükşehir Belediyesi. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Murat KARAYALÇIN: Ankara'da, maalesef, beceriksiz ve yeteneksiz bir belediye yönetimi var. Dünyada en kolay bulunabilecek kredi, bana göre, metro kredisidir. Dünyanın büyük şirketlerine, o şirketlerin ülke yönetimleri; şirketlerinin bir metro projesi alabilmesi için, akıl almaz derecede destek vermektedirler. Çok uzun vadeli, hatta bağış niteliğinde krediler vermektedirler. 30 yıl, 50 yıl kredi olmaz. 0,75 faizle 30 yıllık bir kredi olmaz. Yani onun adı bağıştır; ama hemen hemen bütün ülkeler -aklınıza hangi büyük ülke geliyorsa, ayrıca Rusya Federasyonu'nu da ekleyin- kendi şirketlerinin metro ihalesi alabilmesi için çok cömert davranıyorlar. Tabii alabilene... Ankara Büyükşehir Belediyesi, 15 yıldır metro kredisini bulamadı. Sosyaldemokrat Halkçı Partili belediye yönetimi olarak, yaklaşık 1 milyar dolarlık bir krediyle, Ankara'da 20 küsur kilometrelik bir metro şebekesinin yapımını sağladık. 15 yıldır yönetimler; daha 1 metre ray döşeyebilmiş değiller. Bu yönetimin böyle bir yeteneği yok.

Ankara'da doğalgaz özelleştirildi. Bu, düşülebilecek en büyük yanlışlıklardan biridir. Özelleştirilmesinin nedeni; Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 1996 yılından itibaren Ankaralılarından 'peşin' olarak toplamış olduğu doğalgaz parasını BOTAS'a ödememesi ve BOTAS'a 1 milyon 200 bin dolaylarında biriken borcu ödeyebilmek içindir. Doğalgaz Ankara'nın en kritik enerji kaynağıdır. Ankara'nın topografyası, bu kentte ısınmanın doğalgazla veya çok özel bir kömürle ısınmayı gerektirmektedir. Ankara'da sıcaklık terselmesi diye adlandırılan -İngilizcesi heat (temperature) inversion- olay yaşanmaktadır. 12 ayın 3-4 ayı bu meteorolojik olayla geçer Ankara'da. Onun için; Ankara çanağında o dönemde çıkan bütün gazlar, dumanlar havada birikir. O nedenle doğalgazın kullanılması çok önemlidir. Yani doğalgaz ticari bir meta olmamalıdır, bir kamu hizmeti olmalıdır. Doğalgaz satıldı; hâlâ borcu da ödenmedi, onu da ekleyeyim. Benim bu projeler paketi nedeniyle kullanmış olduğum kredi, bizim ödediklerimizin dışında, 1 milyar 900 milyon dolar dolaylarındaydı. Bunu Belediye Başkanı 'Karayalçın'dan aldığım borç' diye seslendirdi. Yurttaşlarımızın, hemşehrilerimizin borç ve kredi arasındaki bir duyarlılık sergilemesini bekleyerek belediye yönetimi böyle bir açıklamada bulunmuştu. Hani, kredi işe yarayan bir şey de borç çok da zorunlu işlere kullanılmayan bir para izlenimi yaratılmaya çalıştı. 1,9 milyar dolardı şimdi okuyoruz, 4-5 milyar dolara çıkan; 1,2 milyar doları da BOTAS'a olan bir borç paketi ile maalesef, Ankara karşı karşıya bulunmakta. Ve bunun karşılığında Ankara trafiğini gittikçe arapsaçına dönüştüren, alt ve üst geçidin dışında da Ankara'ya ciddi bir hizmet sunulmuş değil.

Su konusunda Ankara çok ağır bir sorun yaşıyor. Devlet Su İşleri'nin hazırlamış olduğu su ana planı uygulanmamıştır. Işıklı Barajı'nın 2003 yılında devreye sokulması gerekli görülmüşken, maalesef, bu belediye yönetimi Işıklı Baraj'ını yapmamıştır. 2020'lerde Kızılırmak'a atık su bırakan tesislerin arıtmalarının tamamlanmasından sonra kullanılması öngörülen Kızılırmak suyu, daha şimdiden 2007-2008 tarihlerinden itibaren, Ankara'ya getirilmeye başlanmıştır. 'Merak etmeyin paçal yapacağız' denmiştir. İvedik Arıtma Tesislerini ben açtım; İvedik Arıtma Tesisleri aygıtlarının Kızılırmak'ın suyunu arıtması olanaklı değildir. Benim bunu söylememin çok anlamı yok, ama Tabipler

Odası, Kimya Mühendisleri bunu söylüyor. 1 yılda 150-200 milyon dolar dolaylarında bir maliyetle arıtma tesisi yapılabilecekken, maalesef, geçen yıl Temmuz ayında Kızılırmak'tan su getirilmesi başlandığı hâlde arıtma tesisi yapılmamıştır. Kızılırmak'ın ağır metalleri arıtılmadan Ankara'ya sunulmaktadır. Belediye yönetimi konuyu bir "ishal" vakası anlayışı çerçevesinde değerlendirmektedir; 'çaktırmadan verdik (suyu), kimse de ishal olmadı' türü komik açıklamalar yapmaktadır. Oysa bu suda ağır metaller bulunmaktadır. Hekimlerin, mühendislerin etkilerinin 15-20 yıl sonra görülebileceğini söyledikleri türden ağır metaller, doğrudan doğruya halka sunulmaktadır.

Nasıl değerlendirmek gerekir, neyini değerlendirmek gerekir; bilemiyorum, ama Ankara'da çok yanlış bir yönetimin olduğunu ifade etmek gerekir.

SOLDAKİ BÖLÜNMEYLE BAŞKANLIK, GÖKÇEK'E ARMAĞAN EDİLDİ

E.Ö: Efendim, 1989 yerel seçimlerinde Sosyaldemokrat Halkçı Partili adaylar, tüm Türkiye'de olduğu gibi, Ankara Belediyesi'ni, bugün sol partilerin kazanması imkânsız gibi görünen Keçiören Belediye'sini kazanmışlardı. O dönem ile bugünü karşılaştırdığımızda, bu büyük kaybın nedeni nedir sizce?

Murat KARAYALÇIN: Bölünme. Aslında son seçimi ne biz kaybettik, ne Melih Gökçek kazandı. Bu bölünmeyle armağan edildi. Nedeni budur. (E.Ö: Özellikle 1999 seçimlerinde...) 1994 de öyle. 1999 seçimlerinde 512 bin oy almıştım. Doğan (Taşdelen) Bey 160 bin oy almıştı. Birkaç bin oy ile seçim gitmişti. Birlikte olunsaydı, yüz binden fazla farkla seçim kazanılacaktı. 2004'te de, 1994'te de öyle; hep bölünmüşlük.

ODTÜ'YE TACİZ ATIŞI YAPILMAKTADIR

C.Y: Siz de ODTÜ'de bir yıl okudunuz. Melih Gökçek'le ODTÜ arasındaki kriz hakkında ne düşünüyorsunuz?

Murat KARAYALÇIN: Gerçekten çok üzülüyorum. Bir kenti ayakta tutan kurumlar vardır. Eğitim kurumları da bunların başında gelmektedir. Bir kentin kimliğini oluşturan, o kenti ayakta tutan kurumların tümünü eğitim kurumları olarak tanımlamak eğiliminde değilim; ama eğitim kurumlarının o kentin kimliğinde çok büyük payı olduğunu biliyorum. Ankara'nın Atatürk Lisesi, Ayşeabla Okulu, Benim mezun olduğum Gazi Lisesi, Ankara Koleji, Ankara Üniversitesi, Mülkiye Mektebi gibi kurumları, önemli kurumlardır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi bu kurumların en başlarında gelmektedir. Bir belediye yönetiminin haksız yere, üniversiteyle böyle bir tartışmaya girmesinin hiçbir anlamı olamaz. Burada olsa olsa taciz atışı yapılmaktadır. Rahatsızlık verilmektedir. Düşman gösterilmektedir. Sonuçta; Ankara'ya karşı çok büyük bir yanlışlık sergilenmektedir.

GENÇLERDE TERCİH KAYMASI OLDU

E.Ö: Efendim, biz üniversiteli gençlerin kurduğu bir e-dergiyiz. Bana kalırsa, dayatılan, apolitikliğe karşı durmaya çalışıyoruz. Bu bağlamda gençlere son söz olarak neler söylemek istersiniz?

Murat KARAYALÇIN: Ben politikliğin de apolitikliğin de dayatılabileceği kanısında değilim. Yani öyle toplum mühendisliğinin uygulanamayacağını düşünüyorum. Ben bir tercih kayması olduğu kanısındayım. 1964-68 yılları arasında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okudum. Türkiye'de gençlerin, üniversitelilerin kendilerini "politik" olarak tanımladıkları bir dönemde öğrenim gördüm. O dönemin tercihleri ile bu dönemin tercihleri arasında farklılıklar var. O dönemde biz, örneğin, imalat sanayini çok önemserdik. Bacalar, fabrikalar, istihdam vs. Şimdi bakıyorum; imalat sanayi, makine, duman çok tercih edilmiyor. Çevre, organik tarım, yeşil alan gibi haklı tercihler öne çıkıyor. Bu bir tercih kaymasıdır. O zaman çevre duyarlılığı yoktu, doğrusu. SBF'nin kantinine birisi gelip Dalyan'da Caretta caretta'lar ölüyor deseydi, nasıl karşılanırdı tahmin edemiyorum. Şimdi bu önemsenen bir

konu. Benim öğrencilik dönemimde belli olmayan bir günde mutluluğu bekleme eğilimimiz vardı. Günün birinde güzel günlerin geleceği bekleniliyordu, ne zaman geleceği de belli değildi. Sonsuza dek de beklenebilecek bir şeydi. Şimdi ise; mümkünse bugün deniliyor, değilse yarın vs. Farklılıklar var; ama filanca yönetimin dayattığı apolitiklik değil. Eskiden sigara dumanlı bir salonda öğrenciler, birilerinin nutuklarını dinlerken; şimdi yine aynı iletiyi çayırda, çimende, açık havada, müzisyenlerin bestelerinde almayı tercih ediyor, sanıyorum. 1964-68 arasında öğrencilik yapmış birisi olarak, geriye dönüp; vay anasını demiyorum. Her dönemim tercihi, farklılığı görülmelidir. Yaşamla birlikte sorunlar da sürüyor. Eşitlik, özgürlük dayanışma arayışı bugün de en az o günde olduğu kadar önemli. Hatta, bana sorarsanız, 64-68 döneminden daha da önemli; ama bugünün gençleri bu konuda duyarlılık göstermeleri için, mutlaka 68 döneminin söylemlerini kullanmaları gerekmiyor. Kendi eylemleri, söylemleri, tercihleri olmalıdır diye düşünüyorum.

(E.Ö: 12 Eylül'ün etkisi olduğunu düşünmüyor musunuz?) Bence o işin kolayı. O faşist darbe o kadar güçlü bir şey miydi, Allah aşkına? Aradan o kadar yıl geçmiş, hâlâ insanları depolitize ediyorsa, o zaman dönüp 12 Eylül'ü tekrar değerlendirmek gerekir. Bence o bir bahane. Bir de farklılığın görülmemesi var. 12 Eylül her şeyi depolitize etmek istedi. 12 Eylül bir kere yaşamı depolitize etti; çünkü siyasi partileri kapattı. Bundan daha büyük depolitizasyon olur mu? Dikine hiyerarşik bir yapıyla Türkiye'yi şekillendirmeyi öngördü. Üniversitelere genel müdürlük yapısı diyebileceğimiz YÖK'Ü getirdi. Siyasi partilere, devlet nasıl örgütleniyorsa öyle örgütleneceksin dendi. Genel merkez, il, ilçe... Ben bir bölge örgütü kursam... Yok, kuramazsın! Ama bunların hepsi değişiyor, atılıyor. Tüm bunlar değişirken gençlerin depolitize edilmesi hâlâ öyle kalamaz. O nedenle onu yalnızca 12 Eylül'ün üzerinden değerlendirmeyi doğru bulmuyorum. Tabii onun da etkisi var. Onun etkisinin o kadar sürdüğünü sanmıyorum.

Yazarlarımız: Teşekkür ederiz.

Murat KARAYALÇIN: Rica ederim.

iletisim@politikadergisi.com [7]

Bu röportaj; Politika Dergisi, Sayı 8'de yer almıştır. Tüm fazladan özellikleri ile orijinal sayıyı indirmenizi öneririz. Sayı 8'i indirmek için [buraya](#) tıklayınız. [8]

Yorumlar

Kaynak URL (25/04/2024 - 21:57 tarihinde yazdırıldı):

<http://politikadergisi.com/roportaj/politika-dergisi-murat-karayalcin-mulakati>

Bağlantılar:

[1] <http://politikadergisi.com/pd-uye/editor>

[2] <http://politikadergisi.com/pd-uye/emrah-ozdemir>

[3] <http://shp.org.tr/>

- [4] <http://www.shp.org.tr/parti-programi/>
[5] <http://www.shp.org.tr/gundem/yeni-kentsel-duzen-cerceve-programi-mart-2008/>
[6] <http://www.shp.org.tr/yayinlarimiz/shp%e2%80%99nin-yerel-yasam-programi-ozet-agustos-2008/>
[7] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>
[8] <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/PD8.zip>